

Leszek Kieniewicz

Istota Układu Europejskiego i perspektywa członkostwa w Unii Europejskiej

Konspekt wykładu

1. Układ Europejski

Układ Europejski jest najważniejszą umową jaką Polska zawarła po II wojnie światowej. Układ został zawarty bezterminowo przy czym wprowadzono 10-letni okres przejściowy. Strona unijna zgodziła się na umieszczenie w preambule Układu jednostronnej deklaracji, że celem Polski jest członkostwo Unii Europejskiej. Z kolei w artykule pierwszym stwierdza się, że celem Układu jest „stworzenie właściwych ram dla stopniowej integracji Polski ze Wspólnotą. W tym celu Polska będzie spełniać niezbędne warunki”. Układ narzuca myślenie kategoriami wspólnotowymi i przewiduje dostosowanie całego polskiego systemu prawnego do systemu prawa europejskiego.

Art. 68 Układu mówi: „Strony uznają, że istotnym warunkiem wstępnym integracji gospodarczej Polski ze Wspólnotą jest zbliżanie istniejącego i przyszłego ustawodawstwa Polski do ustawodawstwa istniejącego we Wspólnocie. Polska podejmie wszelkie starania w celu zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty”. Przewodnikiem do realizacji tego zadania jest wydana przez Komisję Europejską w 1995 roku Biała Księga.

„Zbliżanie przepisów prawnych – wyjaśnia art. 69 Układu - obejmie w szczególności następujące dziedziny: prawo celne, prawo o spółkach, prawo bankowe, rachunkowość przedsiębiorstw, opodatkowanie, własność intelektualną, ochronę pracownika w miejscu pracy, usługi finansowe, zasady konkurencji, ochronę zdrowia i życia ludzi, zwierząt i roślin, ochronę konsumenta, pośredni system opodatkowania, przepisy techniczne i normy, transport i środowisko naturalne”. Układ nie obejmuje rolnictwa a jedynie handel jego produktami

Jedną z politycznych konsekwencji Układu było podpisanie traktatów o dobrym sąsiedztwie i poszanowaniu praw mniejszości narodowych ze wszystkimi państwami sąsiadującymi (Plan Stabilności).

Wyjaśnienie zagadnień i pojęć:

Organy stowarzyszenia

Zasada *stand still*

Zasada niedyskryminacji

2. Bilans stowarzyszenia RP z UE

W wyniku Układu wzrosły obroty handlowe. W Układzie zapisano asymetrię na korzyść Polski – cła ochronne znosiła najpierw strona unijna jako partner silniejszy. Zasada asymetrii działała słabo i okazała się niewystarczająca, by zdynamizować polski eksport. Zasada asymetrii miała od początku w dużej mierze charakter czysto formalny. Okres sztucznej równowagi trwał ok. trzy lata. Niestety, okazało się to niewystarczające i od połowy lat 90-tych narasta ujemne saldo Polski w handlu z państwami członkowskimi w większości sekcji towarowych. W stosunku do symulacji z 1991 roku najbardziej niedoszacowano skali importu z UE, za który jednak odpowiadają czynniki w 90% od Układu niezależne. Eksport okazała się o połowę większy od przewidywań. Pogorszenie się salda obrotów handlowych było nie wynikiem Układu Europejskiego a zmian makroproporcji wzrostu gospodarczego. Dzięki zasadzie *stand still* udało się jednak skutecznie przyciągać kapitał inwestycyjny. W sumie wpływ Układu na gospodarkę jest umiarkowany ale jednak pozytywny. Przypisuje mu się średnioroczny wzrost w wielkości 0,5 punkta procentowego.

Podstawowe pojęcia: Dumping; bariery pozataryfowe (pryszczycza; ceny minimalne na wiśnie); kontyngenty; pułapy; kwoty preferencyjne (zbyt skromne); 4 swobody; zasada niedyskryminacji;

Choć Układ jest ratyfikowaną umową międzynarodową i zgodnie z Konstytucją mógłby być bezpośrednio stosowany, to kwestia jego samowykonalności pozostała niedopowiedziana. W niektórych państwach członkowskich sądy skłonne są interpretować Układ jedynie jako „klauzulę dobrej woli”. Polska odstępując od litery Układu powołuje się zazwyczaj na potrzeby restrukturyzacji. Jeszcze jednym zaworem bezpieczeństwa jest klauzula „poważnych zakłóceń na rynkach” (art.21).

Wyjaśnienie zagadnień i pojęć:

- Bariery pozataryfowe
- Dumping społeczny
- PHARE

3. Proces dostosowawczy

Proces dostosowawczy nakłada się na transformację, co powoduje dodatkowe koszty społeczne. Jednak gdyby transformacja ustrojowa nie była konieczna to już dawno bylibyśmy członkami Unii. Z drugiej strony część dostosowań do członkostwa oznacza działania konieczne dla modernizacji i rozwoju kraju - niezależnie od ostatecznej decyzji ws. ratyfikacji traktatu akcesyjnego.

Dwojaki stosunek Unii do polskiego rolnictwo – występują jednocześnie dwa poglądy: że polska wieś jest tak uboga, iż jej utrzymanie będzie wielkim ciężarem oraz, że polskie rolnictwo jest tak tanie, że z chwilą objęcia go pomocą w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, konkurencja z nim będzie niemożliwa.

Wyjaśnienie zagadnień:

- Aspekt instytucjonalny integracji i przygotowań do członkostwa RP w UE
- Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa RP w UE

4. Negocjacje w sprawie członkostwa RP w UE

Rozpoczęcie w 1998 roku negocjacji stanowiło drugi, po zawarciu Układu Europejskiego, krok w stronę członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Niezależnie od wciąż obowiązującego *stand stillu* każda runda negocjacyjna przybliża Polskę do rynku wewnętrznego Unii w sensie pozytywnym. Celem negocjacji jest przygotowanie Traktatu Akcesyjnego, który zyskałby akceptację zainteresowanych stron.

Wyjaśnienie pojęć:

- Obszary negocjacyjne
- Stanowiska negocjacyjne
- Tzw. postęp legislacyjny
- Okresy przejściowe

5. Istota i cel Unii Europejskiej

Ustrój Wspólnot został zaprojektowany z góry. Jest to próba przeniesienia monteskiuszowskiego trójpodziału władzy na szczebel ponadnarodowy. System został uzupełniony o tradycję anglosaską, uznającą funkcję prawodawczą orzecznictwa.

Wyjaśnienie pojęć:

- Acquis communautaire*
- Trójkąt instytucjonalny
- Metoda wspólnotowa
- Trzy filary Unii
- Kryteria kopenhaskie
  - Kryteria konwergencji
  - Fundusze Strukturalne
  - Spójność społeczna i gospodarcza
  - Euroregiony

6. Polska w Unii i Unia w Polsce

Przez długie lata ostateczny cel polityczny integracji był tematem tabu. Z polskiego punktu widzenia celem tym jest poszerzenie. Poszerzenie Unii na Wschód będzie prawdziwym końcem nie tylko zimnej wojny ale i pojałtańskiego podziału Europy. Poszerzenie jest zresztą wpisane w samą naturę Unii, oznacza bowiem poszerzanie wolnego rynku chronionego zewnętrznymi cłami. Z tego punktu widzenia Unia jest demokratycznym imperium (w przeciwieństwie do USA, które są mocarstwem wolności).

Unijny sektor prywatny w praktyce już osiągnął korzyści z poszerzenia. Członkostwo oznacza natomiast dla Unii wzrost wydatków sektora publicznego. Stąd im bliżej tym trudniej oraz wrażenie, że obywatele Unii wcale nas w niej widzieć nie chcą. Tym nie mniej decyzje w tej sprawie już zapadły.

Unia jest solidarna ale wymaga podzielenia jej własnych aspiracji. W Unii nie ma miejsca na postawę „mogę, ale mi się nie chce”. W tym sensie jest to projekt typowo europejski. Członkostwo Unii wiele załatwia ale nie wszystko. Z pewnością jednak lepiej z mądrym stracić niż z głupim znaleźć. Suwerenność w Unii Europejskiej – efekt spóldzielnego.

Materiały pomocnicze:

1. Rys historii integracji europejskiej od 1951 r.
2. Rys stosunków RP ze Wspólnotą Europejską od 1989 r.
3. Stan negocjacji o członkostwo RP w UE (na koniec lipca 2001)
4. Najważniejsze organy Wspólnot i instytucje Unii Europejskiej
5. Proces decyzyjny Wspólnoty Europejskiej
6. Procedura współdecydowania
7. Trzy filary Unii Europejskiej
8. Organy Stowarzyszenia

7. Organy Stowarzyszenia

Rada Stowarzyszenia została utworzona na mocy Układu Europejskiego ustanawiającego stowarzyszenie między RP a UE. W skład Rady wchodzi członkowie Rządu Polskiego oraz członkowie Rady i Komisji Wspólnot Europejskich. Na czele Rady Stowarzyszenia stoi kolejno członek Rządu Polskiego i członek Rady Wspólnot Europejskich.

Rada Stowarzyszenia zbiera się na szczeblu ministerialnym raz w roku oraz w sytuacjach wyjątkowych. Do jej zadań należy rozpatrywanie wszelkich spraw wynikających z Układu Europejskiego oraz rozstrzyganie sporów dotyczących materii Układu. Określa w swym regulaminie zadania i zasady funkcjonowania Komitetu Stowarzyszenia, może także powołać inny specjalny komitet lub organ, wspomagający ją w wykonywaniu obowiązków. O swoich decyzjach Rada informuje Parlamentarny Komitet Stowarzyszenia. Decyzje Rady są wiążące.

Komitet Stowarzyszenia jest organem wspomagającym Radę Stowarzyszenia. Składa się z przedstawicieli Rządu Polskiego oraz przedstawicieli Rady i Komisji Wspólnot Europejskich, zazwyczaj na szczeblu wyższych urzędników państwowych. Zadania Komitetu Stowarzyszenia, w tym przygotowanie posiedzeń Rady Stowarzyszeń oraz zasady jego funkcjonowania określa w swym regulaminie Rada Stowarzyszeń. Ponadto Rada może przekazać Komitetowi każdą ze swoich kompetencji. Komitet powołuje szereg wyspecjalizowanych podkomitetów.

Parlamentarny Komitet Stowarzyszenia został przewidziany w Układzie Europejskim. Stanowi on forum spotkań i wymiany poglądów członków Parlamentu Polskiego i Europejskiego. Na czele organu stoją kolejno przedstawiciele Parlamentu Polskiego i Europejskiego, zgodnie z postanowieniami regulaminu Komitetu. Parlamentarny Komitet Stowarzyszenia może udzielać zaleceń Radzie Stowarzyszenia, jak również zażądać od Rady informacji dotyczących realizacji Układu Europejskiego. Funkcję PKS spełnia Parlamentarna Komisja Wspólna Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej, powołana przez Sejm i Senat oraz Parlament Europejski w dniu 29 listopada 1993 r. w Warszawie (a więc na dwa miesiące przed wejściem w życie Układu Europejskiego).